

AANBEVELING 21

**HERSTRUCTURERING VAN HET HOGER ONDERWIJS IN
VLAANDEREN**

VOORONTWERP VAN DECREET

13 juni 2002

INHOUD

SITUERING	3
VASTSTELLINGEN EN AANBEVELINGEN	5
1. Algemeen.....	5
2. Academisering van hogescholen.....	5
3. Doctoreren.....	6
4. Onderzoeksgeoriënteerde master	7
5. Accreditatie en kwaliteitszorg.....	7
6. Projectmatig wetenschappelijk onderzoek van het hoger professioneel onderwijs	8
7. Mobiliteit.....	8
8. Varia.....	8

AANBEVELING BIJ HET VOORONTWERP VAN DECREET BETREFFENDE DE HERSTRUCTURERING VAN HET HOGER ONDERWIJS IN VLAANDEREN – AANDACHTSPUNTEN WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

SITUERING

Op 13 juni 1999 ondertekenden de ministers van onderwijs uit 29 Europese landen de 'Bologna-verklaring', met de algemene doelstelling tot een Europese Ruimte voor Hoger Onderwijs te komen. In deze verklaring hebben de ministers afgesproken om tegen 2010 een aantal concrete doelstellingen te realiseren:

- de ontwikkeling van een transparant stelsel van vergelijkbare kwalificaties en graden;
- de ontwikkeling van een structuur van het hoger onderwijs bestaande uit twee cycli: een undergraduate (bachelor) en een graduate (master) cyclus; de eerste cyclus neemt ten minste drie jaar in beslag en de behaalde graad waarborgt een relevante kwalificatie op de Europese arbeidsmarkt;
- de versterking van de mobiliteit van studenten, docenten, onderzoekers en administratieve medewerkers;
- de versterking van de Europese samenwerking op het vlak van kwaliteitszorg met het oog op de ontwikkeling van vergelijkbare criteria en methodologieën;
- de versterking van de Europese dimensie in het hoger onderwijs door samenwerking inzake curriculumontwikkeling en de ontwikkeling van gezamenlijke opleidingen.

Het voorliggend voorontwerp van decreet, dat principieel goedgekeurd werd door de Vlaamse regering op 24 mei 2002, is een eerste stap in de realisatie van het engagement vastgelegd in de Bologna-verklaring. Het voorontwerp van decreet spitst zich vooral toe op de aspecten die vereist zijn om de nieuwe (bachelor-master)-structuur in te voeren, maar bevat ook bepalingen in verband met de financiering van het hoger onderwijs.

Gezien de intense relatie tussen de academische opleiding en het wetenschappelijk onderzoek, zal de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen ook belangrijke gevolgen hebben voor de organisatie van het wetenschappelijk onderzoek en de opleiding van onderzoekers. De Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid, die formeel niet om advies wordt gevraagd¹, wenst daarom toch in deze materie aanbevelingen te formuleren. De aanbeveling werd voorbereid in de commissie Wetenschapsbeleid (CWB).

¹ De VRWB werd in 1991 wel formeel geraadpleegd omtrent het ontwerp van het huidig geldende universiteitsdecreet.

VASTSTELLINGEN EN AANBEVELINGEN

1. Algemeen

1.1. De VRWB is de mening toegedaan dat wat het onderwijs betreft, zeer zorgvuldig werd tewerk gegaan en een veelvoud van overwegingen tot de besluitvorming heeft bijgedragen. Het voorontwerp van decreet is aldus voornamelijk geconcipeerd vanuit onderwijskundige doelstellingen. Het wetenschappelijk onderzoek daarentegen, waarop het academisch onderwijs is gestoeld, komt weinig aan bod.

Zo zijn de gevolgen van de herstructurering voor het onderzoek in Vlaanderen onvoldoende in rekening gebracht en werden evenmin getoetst aan de internationale context.

2. Academisering van hogescholen

2.1. De ambitie om de hogescholen van twee cycli te academiseren is, op zichzelf, positief te noemen. Tot nu toe missen de basisopleidingen van twee cycli de verwevenheid met het fundamenteel onderzoek om ze als academische opleidingen te kunnen beschouwen.

Met de vorming van associaties tussen één universiteit en één of meerdere hogescholen, beoogt het decreet “de onderzoeksgebondenheid van het onderwijs in de twee cycli-opleidingen te versterken zonder de middelen voor onderzoek verder te versnipperen”. Deze hogeschoolopleidingen worden ‘geacademiseerd’ en de docenten en assistenten worden in het onderzoekswerk ingeschakeld. De VRWB vindt het een goede zaak dat hierdoor het onderzoekspotentieel uitgebreid wordt en aan de ZAP-leden van de hogescholen de kans geboden wordt op actieve wijze hun onderzoek te verrichten aan de universiteit.

De VRWB vraagt zich wel af of men de consequenties en complicaties van deze academisering, zowel op kwalitatief als kwantitatief vlak, voldoende overwogen heeft.

2.2. Een eerste gevolg zal zijn dat de hoogleraren, docenten en assistenten aan dezelfde criteria zullen onderworpen worden als het huidig academisch personeel. De VRWB vindt dit vanzelfsprekend gezien de statutaire equivalentie.

2.3. Opdat er zich inderdaad geen versnippering van onderzoekspotentieel en -infrastructuur zou voordoen, dient op het vlak van wetenschappelijk onderzoek naar complementariteit en synergie gestreefd, waarbij de universiteiten en de hogescholen, elk met hun specifieke missie, een eigen rol vervullen. Een belangrijk aspect hierbij is het verzekeren van een goede kennisoverdracht van de resultaten van fundamenteel onderzoek naar de hogescholen. Het associatieconcept biedt hier de ruimte voor en moet een rationeler gebruik van de middelen kunnen toelaten.

2.4. Het voorontwerp van decreet bepaalt dat voor alle onderzoeksactiviteiten (uitgezonderd het projectmatig wetenschappelijk onderzoek van het hoger professioneel onderwijs) de associatie via de universiteit een beroep kan doen op de bestaande financieringskanalen. Academisering zal er ongetwijfeld toe leiden dat meer onderzoekers op de bestaande financieringskanalen een beroep zullen doen. De VRWB merkt op dat, gelet op het feit dat de middelen voor fundamenteel onderzoek nu reeds overbevraagd zijn en dat de werkingsmiddelen niet veel speling laten tot financiering van onderzoek, enkel het vermijden van versnippering niet zal volstaan. De Raad stelt wel tot zijn tevredenheid vast dat de memorie van toelichting hierop reeds inspeelt en aangeeft dat de kanalen voor wetenschappelijk onderzoek gevoelig dienen versterkt te worden onder meer met het oog op het uitbouwen van het Vlaams onderzoekspotentieel.

2.5. De aangekondigde academisering heeft tot doel dat álle mastersopleidingen op onderzoek gesteund zijn. De VRWB beklemtoont dat de huidige differentiatie tussen de op onderzoek gesteunde opleidingen en hun eerder praktijkgerichte tegenhangers (vb. de burgerlijk en industrieel ingenieurs), zeker moet behouden blijven. Beide opleidingen hebben een specifieke waarde voor de maatschappij. Door de academisering mag geen opleidingsvacuüm ontstaan dat zowel voor de maatschappij als voor de studenten een verlies aan mogelijkheden inhoudt.

2.6. Volgens artikel 129 van het voorontwerp van decreet draagt de Vlaamse regering tijdens de overgangperiode 2002-2006 bij in de financiering van de academisering, in de vorm van een jaarlijkse toelage aan de associatie. Deze toelage moet volgens het decreet “de hogescholen binnen de associaties in staat stellen de kwaliteit van de opleidingen verder te verbeteren en de opdrachten van de professoren en assistenten te herschikken om hen toe te laten zich in het onderzoekswerk van de universiteiten te integreren”. De VRWB bemerkt evenwel dat deze middelen², zelfs op kruissnelheid, niet toereikend zullen zijn om de ambitie van de academisering te verwezenlijken.

3. Doctoreren

3.1. De VRWB onderschrijft ten eerste de bepaling van het voorontwerp van decreet dat doctoreren enkel kan aan de universiteiten. De Raad is het er tevens volledig mee eens dat de toegangsvoorwaarden tot het doctoraat en het uitreiken van de doctorstitel de onvoorwaardelijke bevoegdheid is van de universiteit (art. 79).

3.2. De VRWB stelt evenwel vast dat de doctoraatsopleiding in het voorontwerp van decreet geschrapt is.

Recent werd de VRWB-onderzoeksoopdracht ‘de doctoraatsopleiding aan Vlaamse universiteiten’ afgerond. Hierin wordt de doctoraatsopleiding in de diverse Vlaamse universiteiten in kaart gebracht en gesitueerd in een internationale context. Deze studie heeft

² Het aantal personeelsleden van de hogescholen, te betrekken in het academiseringsproces van de twee cycli-opleidingen, op basis van de verhouding in studentenaantallen en bij aannahme van een gelijke omkadering, kan worden geraamd op ongeveer een kleine helft van het aantal ZAP-leden aan de universiteiten. De in artikel 129 voorziene middelen, zelfs op kruissnelheid (2006), bedragen ongeveer 5% van de som van de BOF en FWO-middelen samen, of per personeelsequivalent, ongeveer 10% van wat nu aan de universiteiten beschikbaar is.

de VRWB ervan overtuigd dat er, naast een optimale begeleiding, tevens nood is aan een opleiding ter ondersteuning van het doctoraat³.

De doctoraatsopleiding moet evenwel met de grootst mogelijke flexibiliteit in tijd (vooraf en/of gelijklopend met het doctoraal onderzoek) en inhoud worden opgevat en mag zeker geen drempel vormen die men eerst moet overwinnen.

De opleiding ter ondersteuning van het doctoraat moet ingebed worden in de nieuwe structuur voor het hoger onderwijs en situeert zich op het derde kwalificatieniveau 'Doctor' na Bachelor en na Master. Het traject naar het kwalificatieniveau 'Doctor' zou kunnen zijn: (1) bachelor (min. 180 studiepunten) + master (minimum 60 studiepunten) + master (minimum 60 studiepunten) of (2) bachelor (min. 180 studiepunten) + master (minimum 120 studiepunten). Voor de VRWB staat nog ter discussie welk traject het best kan gevolgd worden naar het kwalificatieniveau 'Doctor'. Per discipline zal moeten nagegaan welk traject het meest geschikt is in een Europees perspectief.

4. Onderzoeksgeoriënteerde master

4.1. De VRWB heeft in een schrijven gericht aan minister Vanderpoorten (dd. 21 maart 2002) de aandacht gevestigd op het belang van een onderzoeksgeoriënteerde mastersopleiding. De Raad pleit ervoor dat de hoger onderwijsstructuur zou voorzien in het inrichten van een opleidingstraject dat onderzoeksgeoriënteerd is. Het voorontwerp van decreet gaat hier niet op in, maar zou volgens het antwoord van de minister (dd. 5 juni 2002) wel de ruimte hiervoor laten.

5. Accreditatie en kwaliteitszorg

5.1. De VRWB is overtuigd van de noodzaak van accreditatie opdat de Vlaamse opleidingen de internationale vergelijking zouden doorstaan. Een precieze taakomschrijving van het accreditatieorgaan ontbreekt. Wél opteert de Vlaamse regering voor samenwerking met Nederland voor het ontwikkelen van een gemeenschappelijk accreditatiesysteem. Vlaanderen zal er moeten over waken dat eigen Vlaamse klemtonen opgenomen worden in de accreditatiekaders.

5.2. De universiteiten en hogescholen staan zelf in voor de interne en externe kwaliteitsbewaking van de onderzoeksactiviteiten, naast de onderwijsvisitaties en de evaluatie van de ZAP-leden. Met in achtneming van de eigenheid van elke visitatie moet er gestreefd worden naar een efficiënte organisatie en een afgestemde planning.

5.3. Niettegenstaande de accreditatie van de opleidingen een zekere gelijkvormigheid beoogt, biedt het voorontwerp van decreet een onvoldoende waarborg tegen de wildgroei van opleidingen, ook door buitenlandse instellingen.

³ VRWB-aanbeveling 20 'Doctoreren in Vlaanderen' (13 juni 2002)

6. Projectmatig wetenschappelijk onderzoek van het hoger professioneel onderwijs

6.1. De Vlaamse regering zal jaarlijks bijdragen in de financiering van projecten die een versterking inhouden van het projectmatig wetenschappelijk onderzoek van het hoger professioneel onderwijs. Het bestaande kanaal voor onderzoek aan de hogescholen (HOBU-fonds) wordt progressief geheroriënteerd naar projectmatig wetenschappelijk onderzoek in alle disciplines van het hoger professioneel onderwijs. De kredieten van dit nieuwe fonds worden gedeeltelijk gespijsd via de overheveling van de kredieten van het voormalig HOBU-fonds.

De beoordeling van de projecten zal gebeuren door een commissie samengesteld uit vertegenwoordigers van de overheid en deskundigen inzake projectmatig wetenschappelijk onderzoek, die de Vlaamse regering vervolgens adviseert omtrent de financiering. Het voorontwerp van decreet geeft geen verdere informatie over de samenstelling van deze commissie, de te hanteren criteria, ... Dit zou blijkbaar later geregeld worden via een uitvoeringsbesluit.

De VRWB stelt zich hier ernstige vragen bij. Gelet op het groeiend succes van het huidige HOBU-fonds, dat nu beheerd wordt door het IWT, en een duidelijke meerwaarde heeft voor KMO's, ziet de VRWB het nut niet in van een apart bijkomend kanaal. Het IWT is zeer geschikt om het beheer te blijven waarnemen. Bovendien is een bijkomend kanaal moeilijk in overeenstemming te brengen met de voorgenomen vereenvoudiging van de overheidsstructuren.

7. Mobiliteit

7.1. Een van de doelstellingen van de Bologna-verklaring is de versterking van de mobiliteit van studenten, docenten, onderzoekers en administratieve medewerkers. De VRWB staat hier volledig achter. Anderzijds merkt de Raad op dat mobiliteit tussen de Vlaamse universiteiten onderling met dit voorontwerp van decreet bemoeilijkt wordt (bv. artikel 60). Dit kan toch zeker niet de bedoeling zijn.

7.2. Een buitenlands verblijf moet mogelijk zijn in de context van de bachelor, maar moet in veel gevallen een evidentie zijn in de context van de master.

8. Varia

8.1. De VRWB merkt op dat artikel 68 eerder ongelukkig geformuleerd is "Zij besteden daarbij bijzondere aandacht aan de integratie van de studenten met een handicap of chronische ziekte, vrouwen en allochtonen". De Raad stelt voor dit te herformuleren als "Zij besteden daarom bijzondere aandacht aan de genderproblematiek. Ook gelijke kansen voor studenten met een handicap of chronische ziekte, en de integratie van allochtonen moet een bezorgdheid zijn".

8.2. De VRWB raadt bovendien aan genderspecifieke benamingen in het voorontwerp van decreet stelselmatig te vervangen door de bestaande genderneutrale term (vb. vroedvrouw vervangen door verloskundige).

8.3. Artikel 4 van het voorontwerp van decreet legt de zending van de universiteiten en de hogescholen vast. “Universiteiten zijn werkzaam op het gebied van het wetenschappelijk onderzoek. Hogescholen nemen, in het kader van associaties zoals bedoeld in artikel 91, deel aan wetenschappelijk onderzoek met inbegrip van het onderzoek in de kunsten”. De VRWB wijst erop dat sommige zinnen in de memorie van toelichting niet met deze missie stroken.

De Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid (VRWB), opgericht bij decreet van 15 december 1993, is het adviesorgaan voor de Vlaamse regering en het Vlaams Parlement inzake elke aangelegenheid betreffende het wetenschaps- en technologiebeleid. De VRWB is een uniek forum waar vooraanstaande actoren uit de academische en sociaal-economische wereld zich beraden over de algemene krachtlijnen van het te voeren wetenschaps- en technologiebeleid in Vlaanderen. De VRWB is samengesteld uit een voorzitter en zestien leden, allen benoemd op grond van hun deskundigheid en/of betrokkenheid bij het wetenschaps- en technologiebeleid in Vlaanderen. Zes van deze leden worden voorgedragen door de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR), telkens drie door de werkgevers- en werknemersorganisaties vertegenwoordigd in de SERV, en vier leden worden rechtstreeks benoemd door de Vlaamse regering. Vijf hoge ambtenaren uit de Vlaamse administratie nemen met raadgevende stem deel aan de vergaderingen.

Uitgave van de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid (VRWB)

R. Dillemaers, voorzitter
E. Manard, secretaris

VRWB-secretariaat
North Plaza B
Koning Albert II-laan 7 - 4e verd.
B-1210 Brussel

Tel. +32 (0)2 553.45.20
Fax +32 (0)2 553.45.23
e-mail: vrwb@vlaanderen.be
website: www.vrwb.vlaanderen.be

